

פתיחה

מתוך עשר המכות שבספר הכל מקבלים המצרים, שבע מופיעות בפרשתנו. סדר המכות בנוי כך, שבמכה ראשונה והשניה התרה משה בפרעה, ובמכה שלישית הוא לא התרה. לכן מכות דם וצפרדע היו עם התראה, ואילו מכות כינים ללא התראה. הגמרא במסכת סנהדרין (ז"ב), מביאה מחלוקת בין רבי עקיבא לרבי אליעזר, כיצד התרחשה מכת צפרדע:

"רבי עקיבא אומר: צפרדע אחת היתה והשריצה, ומילאה את כל ארץ מצרים. אמר לו רבי אליעזר בן עזריה: עקיבא, מה לך אצל הגדה? כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות (= עדיף שתתעסק בהלכה ולא באגדה). צפרדע אחת היתה, שרקה לשאר הצפרדעים והם באו (מכל העולם)".

הנזק של הצפרדעים התבטא גם בכך שהם היו בכל מקום, וגם ברעש שהם עשו. בעקבות כך נעסוק הפעם בנזקי רעש, ובשאלות: האם אפשר לחייב את השכנים לכבות את המזגן, בגלל הרעש שהוא עושה, והאם אפשר לבקש מהשכנים מהקומה למעלה, שיעצרו את ילדיהם מלעשות רעש.

קול הנכנסים והיוצאים

א. בעבר החצרות של הבתים היו בנויות בצורת ח', כאשר מספר בתים היו פתוחים לחצר אחת. כפי שמופיע במקומות רבים במשנה, החצר שימשה את בני החצר בעסקיהם, שם היו שומרים את הכלים (מעשרות פ"ג, ה) מעמידים את התנורים (ב"ב פ"ג, ה) ועוד. הגמרא במסכת בבא בתרא (כ"ב) עוסקת בשאלה, האם אפשר לפתוח בחצר חנות הגורמת רעש לשאר השכנים. למסקנה הגמרא מחלקת בין מקרה שבו אדם פותח חנות, לבין מקרה שבו אדם פותח תלמוד תורה. במקרה בו הוא פותח חנות רגילה, לא התירו לו להרעיש לשאר השכנים. לעומת זאת כאשר הוא פותח תלמוד תורה, מחמת חשיבות הדבר התירו לו לפתוח גם בחצר, למרות הרעש שנגרם לשכנים בעקבות כך.

ב. בדברי המשנה, שדנה בשאלה מה מותר לפתוח בחצר אנו מוצאים סתירה בין הרישא לסיפא: בעוד שתחילת המשנה כתוב, שאם אדם פותח חנות בחצר, חברו יכול למחות בו על הרעש שנגרם בעקבות הנכנסים והיוצאים כפי שראינו לעיל. בסוף המשנה כתוב, שמותר לאדם לדפוק בפטיש בחצרו או לטחון בריחים, וחברו לא יכול למחות בו, ובלשונה:

"(1) חנות שבחצר - יכול למחות בידו ולומר לו: איני יכול לישן מקול הנכנסים ומקול היוצאים. (2) אבל עושה כלים, יוצא ומוכר בתוך השוק. ואינו יכול למחות בידו ולומר לו: איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים."

מה ההבדל בין המקרים? הרי גם כאשר הוא פותח חנות בחצר הוא עושה רעש לשכנים ומפריע להם, וגם במקרה שהוא דופק עם פטיש הוא עושה רעש לשכנים ומפריע להם, אז למה אסור לפתוח חנות, ומותר לדפוק בפטיש?! נחלקו בכך הראשונים:

מחלוקת הראשונים

א. אפשרות ראשונה ליישב את הסתירה, מופיעה **במרדכי בשם רבי יואל** (רמז תקיב). הוא חילק בין מקרה בו האדם פועל בתוך הרשות שלו, לבין מקרה בו הוא פועל בחצר.

במקרה הראשון, החנות נמצאת בחצר שנמצאת ברשות כולם, לכן בעל החנות צריך להתחשב בשאר השכנים, ואסור לו לפתוח חנות שתגרום לרעש. לעומת זאת כאשר הוא מכה בפטיש או טוחן בריחים, הוא עושה זאת ברשותו, וכאשר מדובר ברשותו הפרטית של אדם מותר לו לעשות מה שהוא רוצה גם אם זה גורם רעש לשכנים.

אמנם, קשה מאוד בסברה לומר, שמכיוון שמדובר בדירה פרטית אפשר לעשות רעש בלי הגבלה, ומסתמא גם במקרה כזה יש לחלק בין רעש שמזיק לרעש בלתי נסבל, וכך כתב **הרב אשר וייס** (שיעור 'בקול הלשון'), אם כי ציין שאין לכך מקור מפורש בפוסקים. (ואדרבה, שמהפשט עולה שאין חילוק בין כמות הרעש, שהרי טחינה בריחים ודאי גורמת להרבה רעש והיא מותרת).

ב. אפשרות שונה נמצאת **ברמב"ן** (ד"ה הא) ו**ברשב"א** (ד"ה מתני'). הם טענו, שלמרות שהמשנה כותבת בפירוש, שהבעיה לפתוח חנות בחצר היא מחמת הרעש שעושים הנכנסים והיוצאים, אי אפשר לומר שזאת הבעיה, שהרי אם כן כמו שהמשנה אסרה לפתוח חנות בחצר כך היא הייתה אמורה לאסור להכות עם פטיש או לטחון בריחים.

לכן הסבירו, שאין בעיה כלל לעשות רעש לשכן, הבעיה היא שכאשר אדם פותח חנות בחצר הוא מרבה את הילוכם של יושבי החצר. כלומר, בגלל שיש חנות בחצר, שאר השכנים שעוברים בחצר צריכים ללכת יותר כדי לעקוף אותה ואת הלקוחות שבאו לקנות, ומשום כך זה מהווה בעיה. כאשר אדם טוחן בביתו לעומת זאת, אף שכן לא הולך יותר, ולכן אין בכך בעיה, ובלשונם:

"חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסים והיוצאים, לא מקול הנכנסים ממש קאמר (= אין הכוונה שאסור בגלל הרעש), דהא (= שהרי) אינו יכול לעכב מחמת קול הפטיש והריחים... אלא טעמא (= אלא הטעם) משום רבוי דרך, כלומר איני יכול לעמוד ולישן מפני רגל הרבים שמרבים עלינו את הדרך, והכין איתא (= וכך מובא) בירושלמי."

ג. **הרמב"ם** (שכנים ו, יב) ו**רבינו ירוחם** (נתיב לא, ו) בניגוד לשאר הדעות סברו, שלמעשה אין חילוק בין המקרים, וכמו שאפשר למחות במי שפותח חנות בחצר, כך אפשר למחות באדם שדופק בפטיש בביתו. אם כן מדוע המשנה הבדילה בין המקרים? מסביר הרמב"ם, שיש לחלק בין מקרה בו השכנים התלוננו מיד על הרעש, למקרה בו הם פתאום לאחר זמן מה מתלוננים.

כאשר המשנה דנה בפתיחת חנות בחצר, מדובר שהשכנים מחו מיד על הרעש, ולכן יש חובה לסלק את החנות. אך כאשר המשנה דנה בהכאה בפטיש, היא דנה במקרה שבו השכן כבר עבד איתם זמן מה ושאר השכנים לא מחו בו, ופתאום לאחר זמן הם נזכרו למחות בו. בכהאי גוונא הוא לא צריך להפסיק, כי בכך שהם לא מחו בו על ההתחלה הוא זכה בזכות להשתמש בחצר¹.

¹ אמנם נראה שאפשר שהשכנים יטענו, שבתחילה סברו שהם יכולים לסבול את הרעש ולהתמודד איתו, ולכן הם לא מחו בו, ורק לאחר זמן התברר להם, שהם בעצם לא יכולים להתמודד עם הרעש. אך אם בכל זאת הם ממשיכים לגור שם, מוכח שלא כל כך אכפת להם.

להלכה

להלכה נחלקו **השולחן ערוך והרמ"א** (חו"מ קנו, ב). **השולחן ערוך** פסק כדעת הרמב"ם, שהחילוק הוא בין מקרה שמחו בו מיד על הרעש, לבין מקרה שלא מחו מיד. **הרמ"א** לעומת זאת פסק כדעת המרדכי, שההיתר או האיסור תלוי במקום בו עושים את הרעש, ברשות הפרטית (ואז מותר) או בחצר (ואז אסור), ובלשונם:

"חנות שבחצר, יכולים השכנים למחות בידו ולומר לו: אין אנו יכולים לישן מקול הנכנסים והיוצאים, אלא עושה מלאכתו בחנותו ומוכר לשוק. אבל אינם יכולים למחות בידו ולומר: אין אנו יכולים לישן מקול הפטיש או הריחים, מאחר שכבר החזיק לעשות כן ולא מיחו בו. הגה (רמ"א): ויש אומרים דכל מה שעושה בחנותו ובביתו, אפילו לכתחילה אינן יכולין למחות."

חולה

תוספות חשבה לסוגיה שנפסקה **ברמ"א ובנתיבות**, מופיעה **בריב"ש** (ס' קצו). הריב"ש טען, שפסק המרדכי (ובעקבותיו גם הרמ"א) שאי אפשר למחות במי שעושה רעש בדירה שלו, זה רק במקרה ששאר הדיירים בחצר בריאים, אבל במקרה בו הרעש גורם נזק לבריאותו של אחד מהשכנים, אז הוא יכול למחות בשכנו להפסיק להרעיש בכל מצב.

מקורו של הריב"ש הוא, גמרא נוספת בבבא בתרא (כג ע"א) המביאה שרב יוסף אמר לרופאים, שיפסיקו להוציא דם מהחולים שלהם מתחת לדקלים שלו, כיוון שהעורבים נמשכים לדם, ואז יושבים על הדקלים אוכלים מהם ומלכלכים אותם, ובלשון הגמרא: "רב יוסף הוה ליה הנהו תאלי דהוו אתו אומני ויתבי תותייהו (= היו לו תמרים שישבו תחתיהם רופאים), ואתו עורבי - אכלי דמא וסלקי אבי תאלי ומפסדי תמרי (= באו עורבים לדם החולים והיו יושבים על התמרים ומפסידים אותם), אמר להם רב יוסף: אפיקו לי קורקור מהכא (= תסלקו את העורבים מכאן, כלומר הפסיקו לרפא כאן)."

מקשה הגמרא, כיצד רב יוסף יכל לסלק את הרופאים משם? הרי הם משתמשים כבר הרבה זמן באותו מקום להוצאת דם והוא לא מחה בהם, ואם כן ברשותם לרפאות שם את החולים שלהם! מתרצת הגמרא, שמכיוון שרב יוסף היה רגיש (איסטניס), מותר לו למחות ברופאים למרות שהיו שם כבר מזמן.

אומר הריב"ש, כשם שרב יוסף שהיה רגיש יכול היה למחות ברופאים ולסלקם מהתמרים שלו, כך אדם חולה יכול למחות בשכנו שיפסיק לעשות רעש, למרות שהוא עושה את הרעש בביתו.

יש לציין **שערוך השולחן** כתב (חו"מ קנה, לג), שלא כל אדם יכול לטעון שהוא חולה ולדרוש משכנו שיפסיק את הרעש מביתו. בפשטות היום, רק כאשר יש אישור רפואי למחלה וכדומה, אפשר להחשיב את השכן לרגיש. לענין שינה פוסקי זמנינו קבעו, שכל בני אדם נחשבים חולים, לכן במקרה בו הרעש פוגע בשעות השינה המקובלות של השכן - הוא יכול להתלונן.

דברי החזון איש

לכאורה בעקבות כך, אם הילדים רצים בבית בשעות השינה ומפריעים לשכן מלמטה - יש חובה להשתיק אותם. למעשה נהוג לא לפסוק כך, בעקבות דברי **החזון איש** (ב"ב ס' יג). החזון איש צמצם את דברי הריב"ש וטען, שכל דבריו נאמרו אך ורק במקום שבו יש אדם שעושה דברים חריגים בתוך ביתו, אבל כאשר אדם חי את חייו בטבעיות ומתוך כך עושה רעש, הוא לא חייב להפסיק להרעיש גם אם זה מפריע לחברו החולה (ועיין מאירי ב"ב כ ע"ב).

למשל, אם אדם עושה מסיבות באופן קבוע בביתו, יכול השכן החולה לדרוש ממנו שיפסיק לעשות רעש, מכיוון שבית רגיל לא מיועד לעשיית מסיבות. לעומת זאת, אם הוא גר בבנין קומות והילדים רצים על הרצפה ועושים רעש לשכן מלמטה, הוא לא יכול לדרוש מהם להפסיק לרוץ, כיוון שבבית נורמאלי ילדים רצים ועושים רעש, ובלשון החזון איש:

"נראה דאין דברי הריב"ש אלא בעושה דבר שאינו עיקר דירה, אבל אם עושה דברים שרוב בני אדם עושים, ולפעמים שימושם ודיבורם משמיע קול שמפריע את החולה, אינו יכול הניזוק למחות, ורשאי אדם לבנות בית אצל חברו ולהכניס את העוללים והיונקים שצועקים בלילה, ואין החולה יכול לעכב עליו, שהרי אינו חייב לצאת מדירתו."

על אותו משקל יש לומר, שמכיוון שבזמן הזה נהוג להשתמש במזגנים בכל שעות היממה, גם אם המזגן של השכן מפריע לאחד הדיירים בחצר, עדיין הוא לא יכול למחות בו (אלא אם כן מדובר במזגן ישן שעושה רעש חריג, שאז זה לא נחשב שימוש רגיל). כמו כן אם באופן חד פעמי עושה השכן מסיבה, נראה שאי אפשר להתלונן על הרעש, מכיוון שהגיוני שלפעמים יעשו מסיבה בבית, והכל לפי העניין.

הפרדה של רשות רבים

עד כה דנו במקרה, שבו כל השכנים גרים בחצר אחת (או בבנין אחד). מה יהיה הדין ביישוב שבו אין חצרות משותפים, אלא כל בית נמצא ברשות אחרת? האם בכהאי גוונא יהיה אפשר להגביל את הרעש שהשכן עושה?

הדברי חיים (א, יז) דן בשאלה מעין זו וכתב, שכאשר הבתים נמצאים ברשויות נפרדות, מותר לשכן לעשות רעש שבדרך כלל לא עושים בבית נורמאלי. לכן גם דברי החזון איש שראינו לעיל, שמתירים לאדם לעשות רק את תשמישיו הרגילים בדירה לא יהיו תקיפים. הסברה לכך היא, שכל הסיבה שהשכן יכל לעכב מלעשות רעש היא, שהם חולקים רשות משותפת,

דוגמא לכך: **הרב אשר וייס** פסק (שם), שכאשר יש לאדם בריכה בחצרו הפרטית ביישוב, מותר לו לעשות מסיבות בבריכה ולהזמין אורחים, למרות שזה גורם רעש חריג לשכנים (שהרי בדרך כלל לאנשים אין בריכה בבית), מכיוון שכל בית נמצא ברשות נפרדת.

אמנם גם פה וכפי שראינו לעיל בדברי המרדכי, סייג הרב אשר וייס את דבריו, ואמר מסברא לא ייתכן שבגלל שמפרידה רשות הרבים בין הבתים, לא יהיה גבול לרעש שאפשר לעשות, לכן אמנם הותר לעשות רעש חריג שבדרך כלל לא עושים בבתיים, אבל בצורה הגיונית (יש להוסיף שהרבה מהלכות שכנים נקבעים בסופו של דבר על פי חוקי המדינה, בדף זה עסקנו בשאלה ללא התייחסות לדין זה).

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שעוד אנשים יקראו...²